

روایت بزرگمردانی که برای آزادی و عظمت کشور، بسیجی وار و مردانه جنگیدند و جان بر سر این کار گذاشتند. در این قسمت، زندگی و خدمات آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری را بررسی خواهیم کرد.

و سرکوب می کردند یا خود حکومت‌ها فاسد بودند. حالانمونه‌هایش را من این جایا داشت کرده‌ام. مثلاً در دوران دخالت‌های خارجی‌ها- این مال همین دوره تاریخ معاصر ماست، مال خیلی قبل‌ها نیست- در تبریز، شیخ محمد خیابانی؛ او به یک معنا بسیجی است؛ قیام می کند، حرکت می کند، بعد هم شهید می شود؛ در مشهد، محمد تقی خان پسیان؛ او هم همین جور؛ اغلب شرح حال این‌ها را متأسفانه شماها نمی دانید؛ باید کتاب زیاد بخوانید، باید شرح حال این‌ها را بفهمید، بدانید. در رشت، میرزا کوچک خان جنگلی؛ در اصفهان، آقا نجفی و حاج آقا نور...؛ در شیراز، آسید عبدالحسین لاری و بعضی دیگر از بزرگان علما، [مثل] شیخ جعفر محلاتی؛ در بوشهر، رئیسعلی دلواری... . آن چه در صفحه مربوط به کلنل محمد تقی پسیان مشاهده کردید و آن چه در صفحه امروز و صفحات مشابه در آینده مطالعه می کنید، باز شناسی روحیه بسیجی است در گستره تاریخ معاصر ایران و در

خستگی نشانختن در کمک‌های مؤمنانه... در میدان مقابله با دشمن هم، یعنی در میدان جنگ نظامی هم، بی محابا وارد میدان شدن، از دشمن نترسیدن، به دشمن فرصت ندادن؛ این [فرهنگ بسیجی] است. در هر کارزار سیاسی و نظامی و علمی وارد شدن و همه توان خود را به کار گرفتن؛ این فرهنگ بسیجی است... بسیجی بودن فرهنگ مجاهدان گمنام است -همین طور که در فرمایش امام هم به همین معنا اشاره شده- فرهنگ مجاهدان بی توقع است؛ خطرپذیری است، نترسیدن است؛ خدمت‌گزار ی است برای همه و برای کشور؛ از خود برای دیگران مایه گذاشتن است- حتی مظلوم شدن برای این که مظلوم‌ارهایی ببخشند. روحیه بسیج پروری با همین خصوصیاتی که گفتیم، [مثل] ورود در میدان، نترسیدن، با دشمن سینه‌به‌سینه شدن، در دوران حکومت‌های طاغوتی و در دوران‌های گذشته هم بود، منتها یا بیگانه‌ها مسلط بر کشور بودند و آن‌ها نمی گذاشتند

و بسیجی را فراتر از رزمندگانی دید که قهرمانانه در میدان‌های رزم، از جان مایه گذاشتند و برای ملت ما، عزت و شرف و آزادگی خریدند. در چنین چشم‌اندازی، هزاران شخصیت برجسته علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی قرار می گیرند که بودن آن‌ها، بر ظرفیت‌های گوناگون یک ملت افزوده و زمینه تعالی و رشد آن را مسیر الهی‌اش رقم زده است. رهبر معظم انقلاب، پنجم آذرماه امسال و در دیدار جمع کثیری از بسیجیان، این حقیقت مغفول مانده را برای چندمین بار یادآوری کردند و گفتند: «فرهنگ بسیج یعنی

گروه تاریخ- آن‌هایی که مدعی اند بسیجی بودن یعنی فقط لباس خاکی پوشیدن و سلاح به دست گرفتن و در میدان نبرد جنگیدن یا نمی دانند یا خودشان را به نادانی می زنند؛ بسیج یک تفکر است، یک رویکرد، یک سبک زندگی، یک روش برای حرکت به سوی آن که انسان و انسانیت چشم به راه اوست و یک فرهنگ است. بسیج ایده و تفکر امروز و دیروز نیست، اندیشه‌ای سیال در تاریخی است که با بعثت انبیای الهی برای نجات‌ورهایی بشر آغاز شد و تا قیام قیامت، برپا خواهد ماند. در چنین چشم‌اندازی، باید بسیج

یادبودی از چند چهره برجسته تاریخ معاصر ایران

خادمان جاودان ملت

أسوه نجات مردم با «فقه سیاسی»

آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری توانست در عرض یک سال و در بحبوحه حوادث پس از استبداد صغیر

با ایجاد ارکان حکومتی، امنیت و رفاه را برای مردم جنوب فارس و بخش‌هایی از بوشهر به ارمغان آورد

■ تأسیس ضربتی ارکان حکومتی

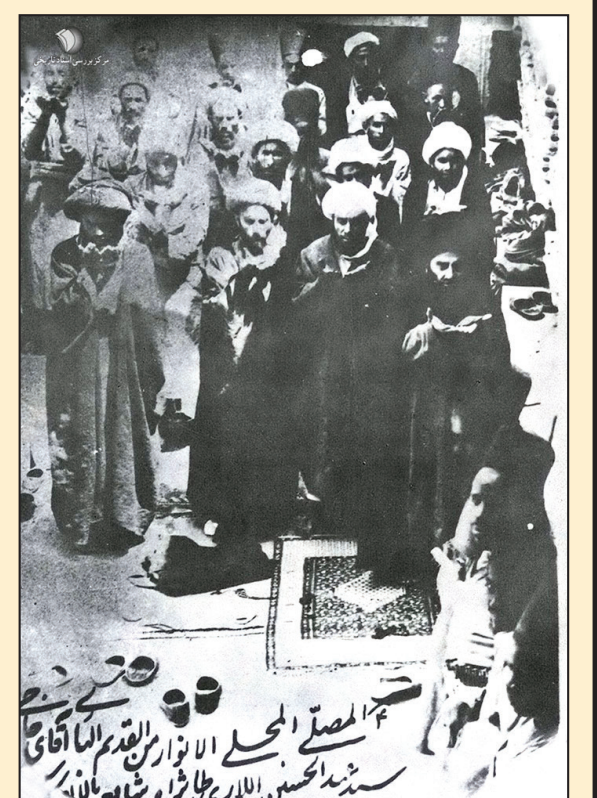
آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری در شکل دادن به حکومت اسلامی لارستان، شروعی ضربتی داشت. اقدامات او نشان می‌دهد که این عالم‌دینی و مرجع اهل سیاست، از مدت‌ها قبل به مسئله حکومت اسلامی می‌اندیشیده است. همراهی مردم و بزرگان فارس با او، سرعت شکل‌گیری ارکان حکومتی را که با عنوان «حکومت اسلامی لارستان» شناخته می‌شد، بیشتر کرد. با دستور سید لاری، نیروی نظامی منظم و آبرومندی با استفاده از ظرفیت عنایر تشکیل و برای حفظ و برقراری امنیت سازمان‌دهی شد. او سنگ بنای کارخانه تولید اسلحه را در لارستان گذاشت تا نیروهای نظامی، برای تأمین تسلیحات خود محتاج به بیگانه نباشند. این نیروها، نشان ویژه حکومت لارستان را روی کلاه‌هایشان داشتند که روی آن حدیث «لا فتنی الا علی لا سیف الا ذو الفقار» ضرب شده بود. سید لاری برای تسهیل ارتباطات، دست به تشکیل اداره پست لارستان زد. دلیل این اقدام، احتمالاً واگذاری امتیاز پست به دولت‌های خارجی توسط زمامداران عهد قاجار و تسلط اجانب بر این کانال ارتباطی بود. این اداره پست، تمبر مخصوص به خود را داشت که ابتداءً روی آن عبارت «پست ملت لار» و بعدها «پست ملت اسلام» درج شد. در ادامه، محکمه‌های شرعی برای رسیدگی به دعاوی مردم و اجرای حدود اسلامی شکل گرفت. سید دقت بسیاری در اجرای حدود و احکام شرع داشت و به همین دلیل، به این محکمه‌ها توجه ویژه می‌کرد و رفتار قضات را زیر نظر می‌گرفت. ساختار اقتصادی حکومت اسلامی لارستان نیز، بر پایه گرفتن مالیات‌های شرعی (خمس و زکات) استوار بود و با استفاده از همین ظرفیت، ظرف حدود یک سال، امنیت مالی و جانی را در منطقه برقرار کرد. این در حالی بود که شرایط در دیگر نقاط کشور، به خصوص با آغاز جنگ جهانی اول، هر روز بدتر می‌شد.

■ زیربنای سیاست خارجی سید لاری

رویکرد آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری در حوزه سیاست خارجی نیز با آن چه مردم از حکومت‌های قبلی دیده بودند، تفاوت آشکاری داشت. شعار حکومت اسلامی لارستان که روی مهر مخصوص آن نقش بست، حدیث نبوی «الإسلام یُغْلُو و یُغْلُو لایُغْلُو عَلَیْهِ» (اسلام برتر است و چیزی بر آن برتری ندارد) بود. محتوای این روایت، در واقع رکن اساسی سیاست خارجی سید لاری را تشکیل می‌داد. به دنبال امضای قرارداد استعماری ۱۹۰۷ میان انگلیس و روسیه تزاری و تقسیم ایران به دو منطقه نفوذی و البته ورود نیروهای اجنبی به خاک ایران، سید فتوای جهاد صادر کرد و مسلمانان را به نبرد همه‌جانبه علیه «ابالیس (شیاطین) انگلیسی» و «روس بدتر از مجوس» فراخواند. او در نامه‌ای به یکی از سران عشایر، بدون حاشیه رفتن و تعارف نوشت: «من که مجتهد و جانشین پیغمبر اسلام هستم، به این وسیله فتوای دهم که جهاد با این کفار حربی انگلیسی واجب است» و در استفتایی دیگر از سوی برخی روحانیان شیراز، همه را به جهاد با استعمارگران فراخواند و خطاب به آن‌ها نوشت: «الجهاد من المهدی الی الله». سید لاری در همان حال، رویکردی مثبت به قضیه وحدت اسلامی داشت و آن را باعث قوام اسلام و عقب‌اندن استعمارگران می‌دانست؛ این موضوعی است که وی، در رساله «قانون مشروطه مشروعه» به آن اشاره کرده.

■ حکم جهاد و اجزای آن در حکومت اسلامی لارستان

یکی از نکات بسیار مهمی که باید در تحلیل و بررسی اقدامات آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری مورد توجه قرار داد، نگاه همه‌جانبه‌وی به موضوع جهاد است. محسن رنجبر، در مقاله نسبتاً مفصل «سیری در زندگی، فعالیت‌ها و اندیشه سیاسی سید عبدالحسین موسوی لاری» (مجله آموزه، شماره ۳، تابستان ۱۳۸۲)، با خلاصه کردن نکات مورد توجه سید لاری و برخی خصوصیات نوشتارها و فتاوای او در هفت بخش، آن‌ها را این چنین جمع‌بندی کرده است: «۱- با توجه به آن که محتوای فتاوای جهادیه مرحوم لاری، بیانگر برائت از کافران و مشرکان است، وی باتاسی به سوره برائت در قرآن کریم که بدون «بسم‌ا...» است، همه احکام جهادیه را بدون «بسم‌ا...» آغاز کرده است. ۲- [سید لاری معتقد بود:] مسئله جهاد یکی از محکّمات قرآن و از سنت‌های تغییرناپذیر الهی و حکم صاحب شریعت، امام زمان (ع) است که عالمان اسلام نیز به شیوه حضرت اقتدا کرده‌اند. ۳- به دشمن نباید هیچ‌گونه فرصتی داد و باید راه‌گریز را بر او بست و به شیوه‌ای رفتار کرد که فرصت بازسازی نیروهای خود را نداشته باشد و چنان سرکوب شود که عبرتی برای صاحبان بصیرت باشد. ۴- امر جهاد فقط جنبه نظامی ندارد بلکه در دیگر شئون حیات انسانی مطرح است. از این روافزون بر جهاد نظامی ضد بیگانگان، باید ضد سلطه‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... نیز مبارزه کرد؛ بنابراین، از دیدگاه مجتهد لاری، [تسلط اجانب بر اموری مانند] دریافت مالیات، حق تقشیر در گمرکات، قرنطینه، گذرنامه و... که مستلزم سلطه و سبیل از سوی کافران و بیگانگان بر مسلمانان است، حرام و ممنوع شده است و مسلمانان باید ضد چنین سلطه‌هایی به جهاد بپردازند. ۵- همکاری با دولت‌های استکباری و بیگانگان و نیز گریز از میدان جنگ و جهاد، سبب ارتداد از اسلام است و مخالف جهاد، مخالف قرآن و امام عصر (ع) به شمار می‌رود و همانند شیطان، از حوزه اسلام و ایمان خارج است. ۶- خداوند مجاهدان را بر قاعدان، با در جات بسیاری برتری داده است و هر کس رو به جهاد آورد، برای عزت و شرف خویش گام برداشته است و مخارج وی باید از بیت‌المال مسلمانان تأمین شود و به طور قطع، پاداش مجاهدان در پیشگاه الهی بزرگ است. ۷- وجوب جهاد و دفاع، هرگز از انسان مسلمان ساقط نمی‌شود؛ حتی اگر همه امکانات نظامی هم از بین برود، باید با سنگ‌ریزه و چوب نخل هم که شده، جنگ با دشمن را تا آخر ادامه داد. آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری، روز ۱۹ اردیبهشت ۱۳۰۳، پس از بازگشت از اقامه نماز جمعه، در منزل خود و در ۷۷ سالگی در گذشت. مرقد وی در شهر جهرم، به مقبره «آقا» شهرت دارد و زیارتگاه علاقه‌مندان اوست.

جواد نوائیان رودسری- هر چند صحبت درباره حکومت فقها در میان علمای نامدار شیعه، سابقه‌ای طولانی دارد و امام خمینی (ره) در کتاب مشهور «ولایت فقیه»، مواردی از این بحث‌ها را یادآور شده است. اما تا چند سال بعد از پیروزی انقلاب مشروطه، نمونه‌ای عینی و عملی از اقدام فقهای شیعه برای به دست گرفتن حکومت، وجود نداشت. با وجود این که از عصر صفویه به این سو و به‌طور خاص، از دوران حکومت شاه تهماسب یکم به بعد، فقیهان شیعه نقشی بسیار مؤثر در اداره امور جامعه، به ویژه در حوزه امور شرعی و قضایا کرده‌اند که برخی از مورخان، سرآغاز آن را به فعالیت‌های محقق کرکی و تلاش‌های او برای استقرار قوانین شرع در جامعه بازمی‌گردانند. اما این حضور موفق، در قامت مشاور میسر بود و این که حاکمیت، قائم بر حضور یک فقیه جامع‌الشرایط باشد، مجالی برای شکل‌گیری پیدا نکرد. با پیروزی انقلاب مشروطه، فرصت بیان دیدگاه‌ها، بیش از گذشته فراهم شد و در این بین، بزرگانی مانند شیخ شهید، آیت‌ا... فضل‌ا... نوری، به بیان دیدگاه‌های سیاسی مبتنی بر دین و لزوم دینی بودن ساختار جدید سیاسی پرداختند. رویکردی که اسلام سیاسی را وارد مرحله جدیدی کرد؛ مرحله‌ای که با قیام آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری و تأسیس «حکومت اسلامی لارستان» توسط وی، به شکل گرفتن نخستین ساختار و قالب حاکمیتی بر خاسته از فقا هت شیعه انجامید. اقدام آیت‌ا... لاری، یک اقدام بسیار منحصر به فرد و کاملاً جدید در سپهر سیاسی ایران بود. این که یک فقیه، سکن هدایت حکومت را در تمام جوانب آن به دست بگیرد، تا پیش از این دوره سابقه نداشت. رهبر انقلاب در بیانات مورخ ۱۷ فروردین سال ۷۷، به این موضوع اشاره می‌کنند و می‌گویند: «مرحوم آقا سید عبدالحسین لاری در نوع خودشان، یک روحانی بی‌نظیرند... که من نظیرش را تا زمان خودمان - یعنی تا زمان امام خمینی رضوان‌ا... تعالی علیه- واقعاً در هیچ کس سراغ ندارم؛ با این عظمت مقام و شموخ آن مرتبه علمی و سیاسی و فرهنگی و آگاهی و شجاعت».

تنگستانی و... که در دهه ۱۲۹۰ خورشیدی شکل گرفت و نتایج درخشانی داشت.

■ مشروطه مشروعه سید لاری

آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری با آغاز انقلاب مشروطه از آن حمایت کرد، اما از همان ابتدا، قائل به مشروعت مبتنی بر شرع بود. برخی معتقدند که اصطلاح «مشروطه مشروعه» نخستین بار توسط وی به کار گرفته شد. او حتی برای نظام سیاسی مدنظرش، قانون و قواعدی را هم به رشته تحریر درآورد که در سال ۱۲۸۶ ش، در «مطبعه اسامیه» شیراز چاپ و منتشر شد. با این حال، برخی محققان، مانند حسن امداد در کتاب «فارس در عصر قاجار» و «مشروطه مشروعه» سید لاری و شهید آیت‌ا... فضل‌ا... نوری را یکسان و شبیه هم نمی‌دانند. امداد می‌نویسد: «ایشان معتقد به نوعی حکومت مشروطه مشروعه بود که هیچ ربطی به مشروطه مشروعه حاج شیخ فضل‌ا... نوری نداشت.» دلیل حسن امداد برای این مسئله، احتمالاً همراهی نکردن سید لاری با محمدعلی شاه و غیرشرعی خواندن حکومت وی، در پی به‌توب بستن مجلس شورای ملی است؛ دلیلی که البته نمی‌تواند در تحلیل این رویکرد و کشف تفاوت میان دو دیدگاه، چندان مؤثر باشد. سید لاری در همان ایام، رساله معروف «تشویق و تحریض مشروطه مشروعه» را به رشته تحریر درآوردده بود. او در این رساله، تعیین صلاحیت قوانین و همچنین افرادی را که قرار است در حکومت صاحب‌عنوان و منصب شوند، مومکول به تأیید فقهی صاحب شرایط می‌داند؛ رویکردی که بیش از هر چیز یادآور نظریه ولایت فقیه است و البته، نوعی هماهنگی با اصل دوم متمم قانون اساسی دارد که توسط شیخ فضل‌ا... نوری نوشته شده است.

■ دلایل تأسیس حکومت اسلامی لارستان

آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری، بعد از فتح تهران توسط مشروطه‌خواهان و آغاز دوره دوم مشروطیت، به فکر ایجاد یک مجموعه حاکمیتی در لارستان افتاد؛ رویکردی که برخلاف ادعای دشمنان او، بر طبل تجزیه و کوبیدن نبود و ریشه در تشت و آشوب‌هایی داشت که مردم فارس و بوشهر را از ر می‌داد. در لار، حاکم منصوب حکومت مشروطه، به دلیل نبود تأمین جانی، با اندک نیروهایش از شهر گریخته و بیرون از آن را در دوزخ می‌بود. حال‌ورو راهایی، به دلیل این بی‌سامانی، هر روز بدتر و وخیم‌تر می‌شد و سید لاری، با شخصیت و منشی که داشت، نمی‌توانست در برابر این اقدامات ساکت بماند. از سوی دیگر، میسیونرهای انگلیسی برای تبلیغ مسیحیت وارد فارس و بوشهر شده بودند و این نگرانی در میان مردم شکل گرفته بود که اهمال در برخورد با آن‌ها می‌تواند باعث انحرافات عقیدتی گسترده شود. جلوگیری و رفع این مشکلات، جز با برپایی یک ساختار حکومتی امکان نداشت و آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری، با ایجاد ارکان حکومتی، امکان پی‌بازگرداندن نظم به زندگی مسلمانان و تأمین حقوق آن‌ها بود. طبعاً چنین رویکردی مورد علاقه استعمار بریتانیا نبود، زیرا نمی‌توانست حکومت سید لاری را در مجاورت مناطق تحت نفوذ خود در جنوب ایران- مناطقی که بعدها به قطب تولید نفت جهان تبدیل شد- و البته نفوذ شگفت‌انگیز سید لاری را در میان مردم، به ویژه بزرگان طوایف و عشایر، تحمل کند.

■ هجرت تاریخی به لارستان

آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری روز ۱۸ اسفند سال ۱۲۲۶، در نجف اشرف به دنیا آمد. نسب او به امامزاده حمزه بن موسی الکاظم (ع) می‌رسید و اصالتاً در فو لی بود. سید از ۷ سالگی، در همان نجف به مکتب‌رفت و در ۲۲ سالگی به درجه اجتهاد رسید؛ اجازه اجتهاد وی توسط میرزای بزرگ شیرازی- صاحب فتوای تنباکو- و تعدادی از علمای نامدار نجف اشرف امضا شد. سید لاری از این زمان، تا حدود ۴۵ سالگی، در عتبات به تدریس و تحقیق مشغول بود و به تدریج، یکی از علمای برجسته حوزه علمیه نجف شد. در سال ۱۲۷۱ ش، مقارن با سال‌های پایانی عمر ناصرالدین شاه قاجار، ظلم و ستم جانکاه عمّال او در فارس، جان مردم لارستان را به لب رساند، به همین دلیل به علمای اعلام در نجف متوسل شدند و نمایندگان آن‌ها، طی سفری به سامرا، از محضر میرزای بزرگ شیرازی درخواست کردند که یکی از علمای برجسته حوزه علمیه نجف را برای اداره امور شرعی و مقاومت در برابر این همه ظلم و اجحاف، به لارستان بفرستد. میرزای شیرازی معرفی فردی برای این منظور را با هدف انتخاب اصلح، به تأخیر انداخت؛ اما بعد از مدتی، نمایندگان لارستان با آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری آشنا شدند و پای ب‌ردن به توانایی‌های او در عرصه‌های گوناگون، از میرزای شیرازی خواستند که وی را به لارستان بفرستد. میرزا پذیرفت و به سید دستور عزیمت داد. به این ترتیب، هجرت تاریخی آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری به لارستان آغاز شد.

■ بن‌مایه‌های سیاسی در افکار سید لاری

در باره زمان قیام سید لاری، گزارش‌ها و تحلیل‌های گوناگونی ارائه شده است. برخی از مورخان، شروع اقدامات وی را، بلافاصله بعد از ورود به لار، در سال ۱۲۷۲ ش می‌دانند. طبق این گزارش‌ها، سید با مشاهده وضعیت اسفنا بر مردم، ستم حاکمان فارس و از همه بدتر، جولان استعمارگران انگلیسی در جنوب ایران، تصمیم گرفت اقدامی مؤثر انجام دهد. درباره زمان ادعاشده، با قاطعیت نمی‌توان سخن گفت، اما قدر مسلم آن است که آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری از همان ابتدای ورود به لار، فعالیت‌های سیاسی داشت و به دنبال احیای و جوه سیاسی اسلام بود. وی مدرسه علمیه بزرگی را در این منطقه تأسیس کرد که در اندک زمانی، پذیرای خیل عظیم طلاب از مناطق مختلف ایران شد. توجه به واجب امر به معروف و نهی از منکر و تلاش برای برگزاری عباداتی که در آن جنبه‌های سیاسی آشکاری وجود دارد، از ویژگی‌های اقدامات آیت‌ا... سید عبدالحسین لاری در این دوره است. او معتقد به برگزاری نماز جمعه بود، تا آن‌جا که وقتی در سال ۱۲۷۹ ش، به همراه جمعی از دوستان و شاگردانش، به زیارت حرم رضوی در مشهد شرف شد، در صحن عتیق نماز جمعه برگزار و خودش خطبه‌های آن را ایراد کرد. بنابراین، فعالیت‌های سیاسی و اقدامات حاکمیتی سید لاری، خیلی قبل‌تر از پیروزی انقلاب مشروطه آغاز و در فارس و بوشهر به آن توجه شده بود. احتمال این مسئله زیاد است که همین اقدامات، باعث تقویت روحیه مبارزاتی مردم جنوب شد و قیام‌های گسترده‌ای را علیه استعمارگران انگلیسی رقم زد؛ قیام‌هایی مانند قیام رئیسعلی دلواری، احمد